

PAK je kans (Project Alledaagse Kansen)

De Kamperpoort (Zwolle) op bezoek in de Rivierenwijk (Deventer)

op 23 november 2007

De gipsplaten en nieuwe kozijnen van de jaren zeventig en tachtig hebben de kwaliteit van de woningen duidelijk verhoogd. Maar zijn de bewoners daar nu in maatschappelijke en emancipatorische zin op vooruit gegaan? Het is evident dat een werkloze geen baan vindt omdat de corporatie zijn woning vernieuwt. Maar na al die jaren is de fysieke poot van de stedelijke vernieuwing nog steeds dominant. Terwijl de problemen achter de voordeur blijven voortbestaan: geldzorgen, verslaving, opvoedingsproblemen, gezondheid en gewoon geen uitweg meer zien. Bewoners voelen zich afhankelijk van instituten. Ze zijn niet in staat om eigen ambities te herkennen. Laat staan die te verwezenlijken. Om de oude wijken er bovenop te helpen, is het essentieel dat de fysieke verbetering van de woningen samengaat met stijging van bewoners op de sociaal-economische ladder.

PAK je kans

Het Project Alledaagse Kansen (PAK je kans) in de Deventer Rivierenwijk laat goed zien hoe bewoners in een herstructureringswijk erbij kunnen worden gehaald. PAK is gedeeltelijk een voortzetting van het IPSV-project Kolonisten van de Wijk. Het idee achter dit project is dat bewoners een bepalende rol krijgen in een route voor het herontwerpen van de wijk. Met PAK gaat het minder om de inbreng van bewoners ten aanzien van de gebouwde omgeving, maar vooral om de inbreng van bewoners ten aanzien van hun persoonlijke ambities. De vernieuwende aanpak en de inmiddels bereikte resultaten waren aanleiding voor betrokkenen uit de wijk Kamperpoort in Zwolle om op 23 november 2007 een bezoek te brengen aan Deventer. De ontvangst werd verzorgd door Raster Welzijnsorganisatie en woningcorporatie Rentree. De excursie is georganiseerd door SEV Realisatie in het kader van het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV).

De Rivierenwijk

De Rivierenwijk is een grotendeels naoorlogse wijk aan de oostkant van Deventer. De wijk wordt begrensd door het spoor aan noordzijde en een doorgaande weg aan de zuidzijde. Er staan ongeveer 2000 woningen en die worden bewoond door circa 5000 mensen. Iets meer dan de helft van de bewoners komen oorspronkelijk uit niet-westerse landen, met name veel Aziaten en een grote Turkse bevolkingsgroep.

De wijk wordt doorsneden door de (drukke) Hanzeweg. Hierdoor is er een oostelijk en een westelijk deel. De afzonderlijke delen zijn te klein voor zelfstandige voorzieningen maar de barrière van de weg bemoeilijkt de uitwisseling tussen de twee delen van de wijk. De kwaliteit van de woningen is veelal slecht; er staan 500 woningen op de rol om te worden gesloopt. Het is de bedoeling deze te vervangen door 950 nieuwbouwwoningen. De bewoners van de Rivierenwijk hebben gemiddeld een achterstand op de arbeidsmarkt. Relatief veel mensen hebben een lage of geen opleiding. Wel zijn er vrij veel zelfstandige ondernemers; één-pitters. De vraag is of het mogelijk is hen te ondersteunen met fysieke ruimte en/of advisering en begeleiding. Met het IPSV-project 'Kolonisten van de Wijk' hebben de bewoners veel knelpunten aangewezen. Zij hebben ook voorstellen gedaan om die knelpunten op te lossen. Door dat project zijn de bewoners direct betrokken bij de herstructurering van de wijk. Nu wordt het hoog tijd om aan de slag te gaan. Het duurt de bewoners eigenlijk te lang, zegt Jos van Wijk van woningcorporatie Rentree. Kolonisten van de Wijk speelde in 2004/5. Begin 2006 zijn de plannen gepresenteerd en de eerste sloop is pas eind 2007 begonnen. De bewoners maakten er een feestje van: 'Hoezo verzet? Het is toch mooi dat we nu eindelijk beginnen?'. Jos van Wijk legt uit dat de

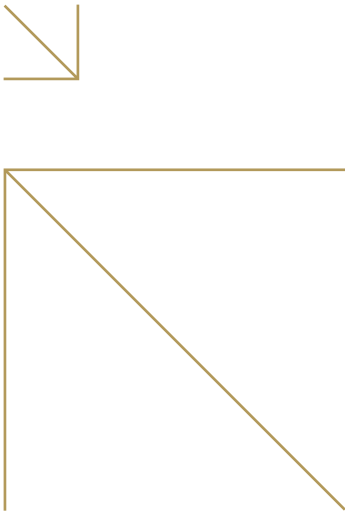

Foto voorkant: De twee PAKhuizen

Foto onder: Kolonisten: Ik ben een Rivierenwijkjer in het Buurtmuseum.
Beide zijn onderdelen van het IPSV project 'Kolonisten van de wijk'

herstructurering van de Rivierenwijk vier gecombineerde doelstellingen heeft: een gezonde en gewilde woonwijk, verbetering van de sociale kwaliteit, een gedifferentieerde woonwijk en een vernieuwde wijk voor huidige én toekomstige bewoners. Rentree voert de regie in de totale herstructurering. De gemeente heeft voor 5 jaar deze regierol overgedragen. De corporatie is dus niet alleen verantwoordelijk voor het fysieke gedeelte, maar ook voor de sociale pijler. Er wordt ongeveer € 220 miljoen geïnvesteerd in de fysieke verbetering. Voor het sociale programma is ongeveer € 2,8 miljoen per jaar uitgetrokken.

De sociale pijler

Joop Hofman, van Hofman Allianties en samenwerkend met Raster, geeft ter inleiding een exposé over de sociale aanpak in Nederland. Om te beginnen met een nota van de Centrale Vereeniging voor den Opbouw van Drenthe uit 1928 met daarin een rijke mix van maatregelen, zoals een dienstbodeopleiding, lezingen met lichtbeelden over bakerzorg en kinderbescherming, voetbal en korfbal, een uitleenbibliotheek, vakonderwijs, 3-jaarscontracten met bouwondernemers,

het tegengaan van dubbele bewoning en het bouwen van huizen om verkrotting tegen te gaan. Een belangrijke aanpak was zelfbepaling door dorpen en buurthuizen zelf: de Copernicaanse wending. Nu, 80 jaar later, is er weinig veranderd, want de VROM-raad komt in 'Stad en Stijging' in grote lijnen tot hetzelfde advies, aldus Joop Hofman: aansluiten bij de stijgingsambities van de mensen zelf, op kleine schaal, individueel en achter de voordeur, hoewel dat laatste nu al een versleten uitdrukking is.

Over het begrip 'sociaal' is echter nogal eens onduidelijkheid. Wat willen we daar nu precies mee bereiken? Hofman onderscheidt zeven vormen van sociale interventies:

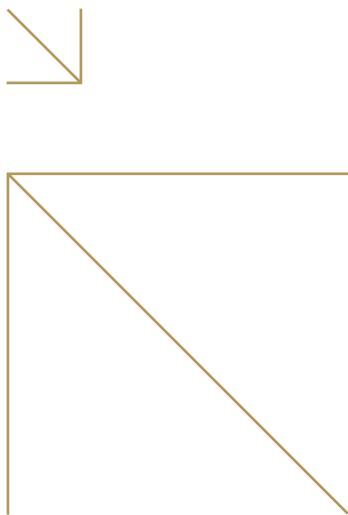
Dé sociale aanpak bestaat niet. Soms heeft een sociaal programma kenmerken van meerdere interventies. Iedere situatie vraagt immers om een andere aanpak en iedere bewoner vraagt om een andere benadering. Maar hoe dan ook: het is effectief om helder te zijn in de doelstellingen van de sociale aanpak en de programma's daar scherp op af te stemmen. Het PAK is een typisch voorbeeld van sociale ontwikkeling, gericht op individuele ambities waarbij de stijgingsambities van bewoners het uitgangspunt zijn en bewoners zelf de eerste stap zetten.

Sociaal in de Rivierenwijk

Onder de titel Rivierenwijk Krachtwijk gaat het sociale programma uit van de kracht van de Rivierenwijk en van de mensen die er wonen. De bewoners worden uitgedaagd om bij te dragen aan de leefbaarheid van hun omgeving. Zij bedenken oplossingen die écht werken. Het programma gaat uit van een voorstel van woningcorporatie Rentree dat door het gemeentebestuur is overgenomen. Dit programma vormt een gezamenlijk kader waarmee bewoners, organisaties, de gemeente en Rentree gestalte geven aan de sociale vernieuwing. In het programma is het bestaande dienstenaanbod opgenomen, maar er is ook ruimte voor nieuwe initiatieven. Concrete doelstellingen zijn:

- In 2011 vinden de bewoners de Rivierenwijk een fijne wijk om te wonen omdat zij een stap vooruit hebben gezet op woongebied en op twee andere terreinen (bijvoorbeeld opleiding, werk, inkomen en persoonlijk).
- Een zo hoog mogelijk aantal (ambitie 50%) van de bewoners keert na de herstructurering terug.
- Het aantal bewoners dat actief is in vrijwilligerswerk of commissies neemt ten opzichte van 2007 met 25 procent toe.

- Het imago van de Rivierenwijk verbetert. Er is een uitvoeringsprogramma gemaakt dat uit vier hoofdstukken bestaat: versterking van sociaal cement als basis voor herstructurering, sociale wijkvernieuwing als basis voor sociale ontwikkeling van bewoners, imagoversterking en vergroting van betrokkenheid door communicatie en participatie. Dit uitvoeringsprogramma vormt een paraplu voor meer dan vijftig deelprojecten. Ieder project heeft een projectgroep, een budget en een concreet doel. De hoofdaanemers zijn verantwoordelijk voor hun deelproject en Rentree voert de regie. Het programma loopt van 2008 tot 2011 en wordt in die periode voortdurend gemonitord, waarna eventuele bijstellingen volgen. Het PAK is één van de projecten.

Het Project Alledaagse Kansen

PAK wil mensen bij sociale stijging een steuntje in de rug geven. PAK gaat daarbij uit van een individuele ambities. De projectmedewerkers spreken mensen heel direct aan op hun ambities en verantwoordelijkheden. Wat heb je altijd al gewild maar is er nooit van gekomen? Wat zou je over drie maanden gedaan willen hebben? Kan PAK daarbij helpen? Op welke manier wil jij een voorbeeld voor je kinderen zijn? Welke verantwoordelijkheid neem jij als het gaat om het huishouden?

De medewerkers zoeken mensen op en gaan met hen één op één in gesprek. Vaak meerdere keren. Dat is ook nodig, want de ervaring is, dat veel mensen gewend zijn aan instellingen en daardoor in het eerste gesprek vooral antwoorden geven die de instellingen kunnen gebruiken: 'Behoeft aan scholing. Er is te weinig kleine bedrijfsruimte. Ik heb behoefte aan schuldsanering'. Onbedoeld versterken de instanties het gevoel bij bewoners dat ze het zelf niet kunnen. Pas na een aantal gesprekken is er vertrouwen gewonnen en komen mensen tot de kern van de zaak. Dan gaat het niet meer over wat instellingen kunnen bieden, maar over wat mensen werkelijk willen. Het resultaat is een afspraak die bewoners met zichzelf maken om een stap vooruit te komen. Daarbij kan een opleiding of een cursus soms helpen, maar er zijn ook allerlei andere mogelijkheden. PAK richt zich dus niet bij voorbaat op werk, scholing, sport of gezondheid, maar begint bij de bewoners. Wat houdt hen tegen om een stapje op de ladder te zetten? Door een steuntje in de rug te geven en daar heldere afspraken over te maken, zijn bewoners zelf in staat dat stapje te zetten. Mensen willen verbetering voor zichzelf, zich gewaardeerd

en betekenisvol voelen. Veel mensen willen op wijkniveau iets doen. Bijvoorbeeld nailes of judoles geven, iemand is pedicure, een bewoner heeft een kleine schoonheidssalon en twee vrouwen koken in het buurtrestaurant. Een eerste echte opdracht en een serieuze onkostenvergoeding zijn dan al heel bijzonder. In de loop van een traject, als mensen resultaten behalen, als persoonlijke vaardigheden en het zelfvertrouwen groeien, groeien soms ook de ambities.

Treetje Hoger Traject

De werving van deelnemers loopt via een uitgebreid netwerk van buurtbewoners in de buurt (mede ontstaan door Kolonisten van de Wijk). De twee PAK-medewerkers zoeken hen thuis of op straat op voor een verkennend gesprek. Binnen twee weken wordt aan potentiële deelnemers nogmaals een bezoek gebracht. Voor wie mee wil doen gaat een serieus traject van start. Hij of zij verbindt zich om, met hulp van de projectmedewerkster, het eigen doel te omschrijven. Op basis van de gesprekken wordt een SMART-geformuleerd Treetje Hoger Traject omschreven dat vooral dient om bewoners inzicht te geven in wat ze zelf zeggen waar ze voor willen gaan: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden. Alles wordt vastgelegd in een overeenkomst die ook formeel door twee partijen wordt ondertekend: de PAK-deelnemer en de PAK-medewerker. De deelnemers beheren hun eigen dossier waarin alle vorderingen worden bijgehouden. Elk van de deelnemers zoekt een coach uit eigen kring. Iemand bij wie hij of zij terecht kan, maar die hem of haar ook aanspreekt op vorderingen of gedrag. Vaak zijn dat buurtgenoten, vrienden of familieleden. De PAK-medewerkers fungeren als mentor. Regelmatig hebben zij contact om deelnemers te prikkelen, te kijken of zij op schema liggen, en steeds opnieuw wordt de bewoners hun eigen stijgingsambities voorgehouden.

Zo nodig kunnen deelnemers een beroep doen op het PAK-fonds. Een fonds dat mogelijk is gemaakt door een subsidie van VROM. In dit fonds is voor elk van de deelnemers maximaal € 1000,- beschikbaar. Daar worden ook eisen aan gesteld en er moet iets tegenover staan. Zo wilde een vrouw een opleiding voor nagelstyliste volgen. De opleiding kost € 1200,-. Ze kan € 1000,- uit het PAK-fonds krijgen, maar dan moet ze als tegenprestatie een cursus lichaamsverzorging geven voor jonge meiden uit de wijk. Ze moet alles zelf regelen: de werving van deelnemers, het materiaal en de ruimte. Door dat te doen, leert ze veel. Ze verdient haar eigen cursus en is een voorbeeld voor anderen in de buurt.

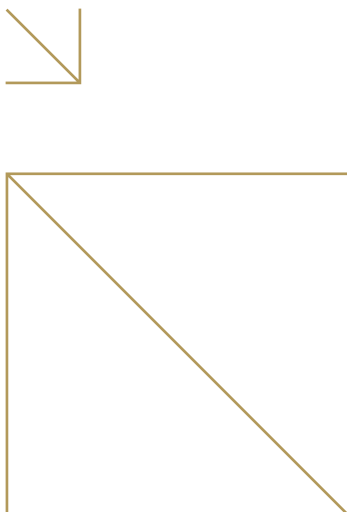

Foto boven: Een kinderkamer in het PAKhuis

Foto onder: Beautysalon in het PAKhuis

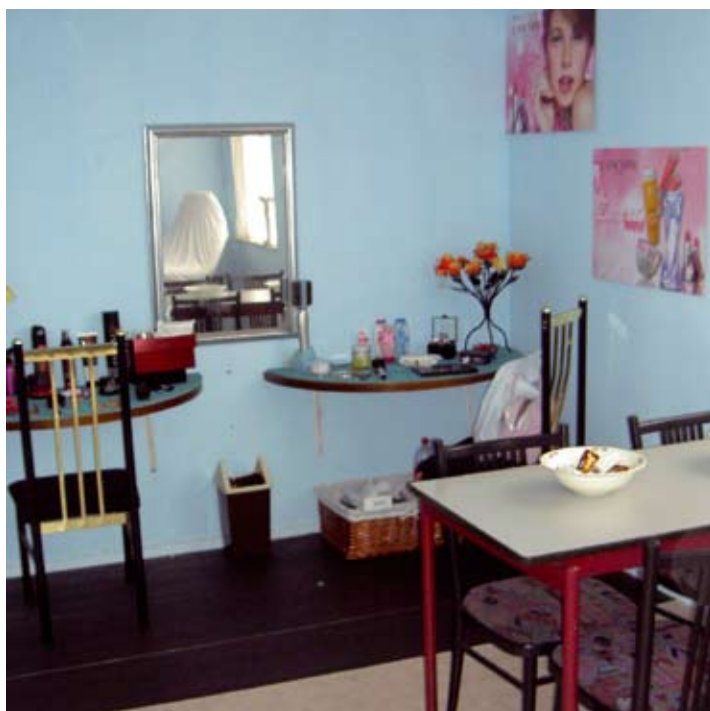
Het PAKhuis

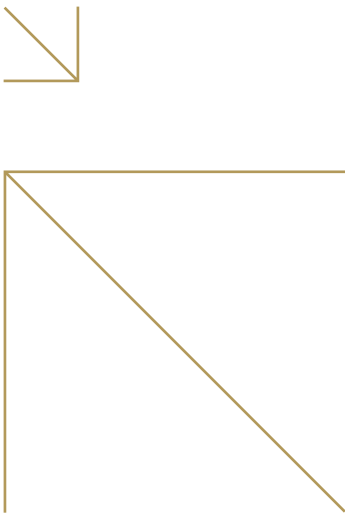
Belangrijk element in het project is het PAKhuis: twee naast elkaar gelegen eengezinswoningen in de wijk die op de nominatie staan voor sloop. PAK-deelnemers bedachten zelf om daar aan de slag te gaan. De corporatie heeft de woningen ter beschikking gesteld en met € 500 startkapitaal en veel sponsoring hebben de deelnemers de woningen ingericht. Inmiddels zit er een beautysalon, een kinderkamer (waar activiteiten voor kinderen plaatsvinden), een atelier, een buurtrestaurant en een meubelwerkplaats. De nagelstyliste organiseert er haar cursus lichaamsverzorging. Het PAKhuis biedt niet alleen ruimte; de deelnemers leren er ook te onderhandelen, afspraken te maken en verantwoordelijkheid te dragen. Het huis wordt gerund door vier vrouwen voor wie het huis zowel podium als proeftuin is.

De successen

Het project loopt nu een jaar en sinds de start is er met 91 deelnemers een Treetje Hoger Traject afgesproken. Gerekend was op 50 deelnemers in twee jaar. Kortom, halverwege de looptijd zit het al op het dubbele. Tijdens de gesprekken werd al gauw duidelijk dat veel mensen problemen hebben met overgewicht. Dertig bewoners vormden samen 'de afvalclub'. Zij werken in teams onder leiding van een sportwerker en een diëtiste aan hun gewicht. Verder is er een gemengd Nordic Walkingteam van buurtbewoners dat één keer per week door de Rivierenwijk loopt. Twee jonge Turkse moeders zijn begonnen aan een opleiding aan het ROC. Een ouder echtpaar met een nogal naar binnen gekeerd leven heeft met geld uit het PAK-fonds fietsen gekocht. Een man die judoles wil geven, laat de judopakken maken door Chinese vrouwen in het PAKhuis. Hij draait nu een zeer populaire judoclub en geeft ook andere sportlessen in de buurt. Een jonge vrouw werkt in het PAKhuis met textiel. Ze maakt gordijnen en bekleeft meubels. Ze is, zegt ze zelf, van opgeschoten meid veranderd in een volwassen vrouw.

Het zijn allemaal voorbeelden van een Treetje Hoger. Het gaat vaak met kleine stapjes, maar vaak zijn ogenschijnlijk kleine stappen op de ladder al grote en veelbetekenende stappen voor mensen die lang aan de zijkant hebben gestaan. Deelnemers leren hun ambities te verwoorden en verwerven de competentie om zelf hindernissen te ruimen. Dat kan zorgen voor een persoonlijke trendbreuk.

Deventer lessen

- Het is opvallend dat er meer vrouwen dan mannen in het PAK-traject deelnemen. Kennelijk zijn vrouwen in het algemeen eerder bereid tot persoonlijke veranderingen. De mannen volgen.
- Het PAKhuis is een laagdrempelig en eenvoudig te realiseren voorziening. Bewoners die iets willen, hebben daarvoor vaak ruimte nodig. Door twee leegstaande woningen voor hen beschikbaar te stellen, kan een corporatie hen daar gemakkelijk bij helpen.
- Instellingen maken mensen vaak onbedoeld afhankelijk. Door een aanbod van bovenaf worden mensen bevestigd in hun onvermogen. In het PAK wordt dat omgedraaid. Als mensen faciliteiten nodig hebben, kunnen zij daar gebruik van maken, maar dan moet er wel iets tegenover staan.
- Ruimte geven aan individuele ambities vraagt ook om soepelheid. Vaak zijn er wetten en regels die belemmeringen opwerpen. De PAK-medewerkers moeten die hindernissen soepel oplossen zonder de deelnemers daar mee te belasten.
- In de Rivierenwijk is het sociale programma stevig ingebed in de herstructurering. Dat komt ook doordat de fysieke en de sociale regie bij één partij ligt: de woningcorporatie.
- Een sociaal programma kent verschillende interventiestrategieën. In het PAK is duidelijk gekozen voor een interventie uitgaande van persoonlijke ambities.
- Aanvankelijk was er weerstand tegen de herstructurering (en de sloop). Door bewoners te betrekken bij de toekomst van de wijk (vooral via het project Kolonisten van de Wijk), is die weerstand omgedraaid. Herstructurering is hip en sloop is een feestje waard.

Samenvatting

Een fysieke verbetering van de woningen is niet voldoende om oude wijken er weer bovenop te helpen. Het is ook nodig om op sociaal vlak een stap vooruit te zetten. Alleen door fysiek en sociaal te koppelen ontstaan kansen op een duurzame verbetering van de wijk. Het Project Alledaagse Kansen (PAK je kans) in de Deventer Rivierenwijk laat zien hoe dat kan. Betrokkenen uit de wijk Kamperpoort in Zwolle brachten er op 23 november 2007 een bezoek in het kader van het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV).

In het PAK gaat het om sociale ontwikkeling en individuele ambities van mensen. De stijgingsambities van bewoners zijn het uitgangspunt en bewoners zetten zelf de eerste stap. Projectmedewerkers zoeken bewoners op en vragen hen naar die stijgingsambities. Het blijkt dat veel mensen aan hun gezondheid willen werken. Anderen willen hun huis opknappen, een bepaalde cursus volgen of een vorm van dienstverlening opzetten. In het PAK worden dergelijke ambities boven tafel gehaald waarna met iedere deelnemer een persoonlijk 'Trapje omhoog Traject' wordt bepaald. Dat traject wordt vastgelegd in een plan van aanpak. Iedere deelnemer kiest een persoonlijke coach die hem of haar kan helpen om dat plan te realiseren. Voor eventuele kosten is een beroep op een bijdrage uit het PAK-fonds mogelijk, mits de deelnemer een afgesproken tegenprestatie levert. Voor sommige activiteiten kunnen de deelnemers ook gebruikmaken van het Pakhuis: een projectruimte in twee naast elkaar gelegen leegstaande woningen in de wijk. Het project loopt nu een jaar en sinds de start is er met 91 deelnemers een Treetje Hoger Traject afgesproken. Het gaat vaak met ogenschijnlijk kleine stapjes, maar vaak zijn die groot en veelbetekend voor mensen die lang aan de zijkant hebben gestaan.

Verwacht in 2008

In 2008 verschijnt de IPSV-themabrochure Investeren in mensen. Deze VROM-brochure beschrijft de kennis en ervaringen die afkomstig zijn van acht wijkgerichte projecten in Nederland waar door opleiding en werktoeleiding invulling wordt gegeven aan de sociale pijler. De brochure is verkrijgbaar via www.minvrom.nl/ipsv.

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, milieu, wonen, wijken en integratie. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.
Nederland is klein. Denk groot.

Colofon

De kennisgroep PAK je kans (Project Alledaagse Kansen) werd gehouden op 23 november 2007, waarbij de De Kamperpoort (Zwolle) een bezoek bracht aan de Rivierenwijk (Deventer). De organisatie is in handen van SEV Realisatie in opdracht van het ministerie van VROM, in het kader van IPSV en de stedelijke vernieuwing in uitvoering.

Deelnemers vanuit Zwolle

Gemeente Zwolle: Ron Eggink, Saskia Gerritsen, Erlinde van de Kamp, Piet van de Kerkhof, Antje Profijt, Johan Roeland, Jeanette Santing, Marc Stevens.

Travers: René van Rijn

DeltaWonen: Paulien van de Berg, Joke Braam, Petra Kremer

Openbaar Belang: Cor Akkerman, Dianne Boschloo

Bestuursleden Stichting Kamperpoorters: Kim Wink, Herma Wolters

Deelnemers vanuit Deventer

Raster Welzijnsgroep: Ap van Straaten

Gemeente Deventer: Gerlinda Tjihuis, projectmanager

Woningcorporatie Rentree: Dik Gersen

Gesprekleiding

Claudia Bouwens

Sprekers

Joop Hofman, Hofman Allianties; Jos van Wijk, Woningcorporatie Rentree; Tamara Maulany, Raster Welzijnsgroep; Betty Veldwachter, bewoonster.

Verslag

Henk Bouwmeester

Meer informatie

- SEV Realisatie
Claudia Bouwens
Postbus 1833, 3000 BV Rotterdam
Telefoon: (010) 282 5097
E-mail: claudia.bouwens@sev-realisatie.nl
- Wilt u meer weten over het InnovatieProgramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV), ga naar www.vrom.nl/ipsv. Hier vindt u onder andere wet- en regelgeving, kamerstukken, de

IPSV-themabrochures en voorbeeldprojecten.

- Voor specifieke informatie over de wijkenaanpak, zie www.vrom.nl/wijkverbetering